

СУПЕРЕЧНОСТІ ПРОЦЕСУ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЮ ПРАКТИКУ

Бібік Надія
доктор педагогічних наук
професор Інституту
НАПН України, м. Київ

Орієнтацією на компетентність підведено своєрідну риску під знанієвою моделлю освіти. Серед причин, які спричинили кризу традиційної системи, називають надлишковість фактичних знань, їх розірваність, слабкий зв'язок із дійсністю, потребами практики.

Компетентнісний підхід дає змогу подолати ці складнощі, посилити результативний компонент освіти, наповнити мету, зміст процес, мотивацію, результати реалістичним смислом. Цей підхід передбачає не лише і не стільки конкретну обізнаність чи поінформованість у тій чи іншій сфері, професії чи виді діяльності, але й здатність успішно розв'язувати складні проблеми, що виникають у процесі світу, взаєминах з іншими людьми, або під час використання нових технологій чи виконання певних соціальних ролей.

Найвдаліші приклади реформування освіти в цих країнах пов'язуються з підготовкою компетентного випускника школи або вищого навчального закладу, готового до особистісної і соціальної реалізації в умовах посилення конкурентності знань, цінностей, якості робочої сили на світових ринках праці.

У контексті пошуків відповідей на виклики часу, зважаючи на напрацювання в європейських освітніх системах, в Україні силами науковців НАПН за підтримки Програм розвитку ООН у рамках проекту «Освітня політика та освіта рівний – рівному» (2004р.) здійснено ряд дослідницьких і управлінських кроків у напрямку реалізації компетентнісної ідеї. Зокрема, започатковано дискусію щодо ідентифікації понятійного фонду європейської педагогічної термінології, пов'язаної з досліджуваною проблемою, нормативно закріплено результати напрацювань в «Енциклопедії освіти», розроблено перелік ключових компетентностей для використання в освітньому просторі України.

Напрацювання вітчизняних науковців актуалізували виконання чималої кількості дисертаційних досліджень у галузі шкільної і професійної освіти, дали поштовх для упровадження результатів науково-дослідної роботи в практику. Зокрема, здійснено спробу зреалізувати компетентнісний підхід у Державних стандартах загальної середньої освіти, у вимогах до освітньо-кваліфікаційних характеристик учителів різного профілю; компетентності частково ввійшли до програм предметів, спецкурсів для підвищення кваліфікації вчителів, керівників шкіл та інших категорій педагогічних працівників; вони закладені в критеріях оцінювання навчальних досягнень.

Водночас низка суперечностей в запровадженні компетентнісного підходу в освіту України залишається й досі неподоланими.

Оцінка стану освіти з погляду набуття учнями, студентами компетентностей показала, що у більшості випадків учні загальноосвітньої школи, володіючи інформацією і маючи досвід вирішення проблем в умовах навчальної ситуації, не уміють розв'язувати інформальні (такі, що виходять за рамки навчального процесу) завдання, приймати рішення в життєвих ситуаціях. Вони недостатньо володіють інтегрованими уміньми і навичками, необхідними для успішного вирішення проблем, що виникають у реальному житті, в процесі інтеграції в сучасне інформаційно навантажене та полікультурне суспільство.

Очевидно є невідповідність між бажаним станом освіти, що передбачає застосування активних та інтерактивних методів навчання, технологій у процесі формування предметних, галузевих і ключових компетентностей школярів, як в урочній, так і в позаурочній діяльності, оптимальне поєднання загальних цілей шкільної освіти і цілей вивчення окремих предметів, координацію дій педагогічних колективів шкіл для реалізації компетентнісної моделі навчання, і дійсним, станом справ.

У результаті аналізу діяльності ЗНЗ за останні 3 роки було зроблено висновок про те, що не спрацьовують також традиційні способи оцінювання якості освіти. Очевидно. Є невідповідність між потребою у застосуванні спеціальних форм і методів контролю і оцінювання нових можливостей і умінь учнів, їхньої компетентності, та недостатньою розробленістю таких методик в

теорії і практиці. Переважають традиційні форми виміру і фіксації освітніх результатів (тестування), що виявляють переважно здатність учня відтворити в навчальній ситуації великий обсяг складного за змістом матеріалу. Водночас з позиції компетентнісного підходу рівень досягнення освітніх результатів визначається здатністю вирішувати проблеми різної складності на основі наявних знань.

У вищій і післядипломній педагогічній освіті залишається актуальними питання відображення компетентностей у нормативних документах, оновлення результатів навчання, а також системи атестації в термінах компетентностей.

Потребує першочергового розроблення система компетентностей для побудови національної системи кваліфікацій, що сприятиме ідентифікації компетентностей, їх трансляції в освітні цілі, технології, інструменти вимірювання результатів.

Таким чином, назріла необхідність узагальнити напрацьований фонд наукових знань щодо ідей компетентнісного підходу. Важливо домогтись однозначності в тлумаченні базових понять компетентнісно орієнтованої освіти. Розширити перелік ключових компетентностей з метою точнішого охоплення всіх компонентів загальнопредметного змісту освіти, який реалізується в Україні. Теоретичне обґрунтування у вигляді концепції має охоплювати цілісний процес: мету, зміст, організаційні форми навчання, його структуру; подання варіативних характеристик ключових і предметних компетентностей у результатах освіти.

Важливо використати можливості запровадження компетентнісного підходу в базові документи освіти, які визначають перспективу його застосування на різних рівнях.

На часі – розроблення рамок кваліфікацій вищої освіти для навчання впродовж життя, в яких необхідно подати результати освіти залежно від специфіки рівня освіти, як систему компетентностей.

Необхідно запропонувати практиці ієрархію вимог до освітніх результатів, які б передбачали не лише когнітивні виміри, але й ціннісні, дієві, були за якісними характеристиками практично зорієнтовані на специфічні види

діяльності. водночас вони мають відображати фундаментальні надбання того, хто навчається, в певній галузі знань. Вони, ці результати, мають бути подані в системі нарощення й ускладнення вимог, враховувати перехід учнів, студентів на вищі щаблі розвитку навчальних умінь.

Мають бути здійснені заходи щодо розроблення компетентісно орієнтованих завдань для вивчення результатів навчання в предметній сфері діяльності, які можуть бути застосовані в підручниках, під час навчання, в оцінюванні навчальних досягнень в різних видах моніторингу: внутрішньозшкільного, зовнішнього.

Потребують координації зусилля різних освітянських інституцій для взаємодій з усіма, хто має прийняти й реалізувати компетентісний підхід. У цьому зв'язку важливо налагодити відповідний професійний розвиток педагогічних працівників різних категорій в системі підвищення кваліфікації, співпрацювати з фаховими виданнями.

Крім рекомендацій, які мають універсальний характер, напрацьовано конкретизовано за спрямуваннями, відповідно до освітніх рівнів або предметного застосування.

Ключові слова: компетентісний підхід, освітня програма.

Список використаних джерел

1. Бібік Н.М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти/ Н. М. Бібік // Початкова школа. –2010. – №9. –С. 1-4.

2. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/newstmp/2011/20_04/12/.

Європейська рамка кваліфікацій [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.volsu.ru/rus/info/part5.doc>.

Про дошкільну освіту: Закон України (станом на 6 липня 2010р.) // Відомості Верховної Ради України. –2010. –№46

3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. –С. 408–410.

4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Світовий довід та українські перспективи. – К.: К. І. С.,2004. –С. 34–47.

5. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів 3–4 класів : посібник / О. Я. Савченко та ін. – К.: Педагогічна думка, 2012. –304с.

6. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 класи. –К. : Освіта, 2011. – 392с.